

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
en de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media
Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag

Rotterdam, 26 januari 2021

Geachte mevrouw Van Engelshoven, geachte heer Slob,

U heeft de Commissie Onderwijsbevoegdheden de opdracht gegeven om het advies van de Onderwijsraad "Ruim baan voor leraren" uit te werken. De commissie is met veel enthousiasme en betrokkenheid aan de slag gegaan. Op veel onderwerpen is er in de commissie overeenstemming, maar niet over alles. Deze situatie leidt er toe dat ik u het verslag van werkzaamheden aanbiedt als voorzitter. Een deel van de commissie kan zich vinden in dit verslag. Voor het andere deel van de commissie is dit niet het geval. De inzichten en opvattingen van dit deel van de commissie zijn in hun eigen bewoordingen opgenomen in het afsluitende hoofdstuk van het verslag. Het werk van de commissie heeft veel opgeleverd. Dit is, ook gezien de reacties vanuit de sector in de gesprekken die de commissie voerde, zeer de moeite waard om mee verder te gaan. Over de vervolgstappen die daarvoor nodig zijn doe ik in deze brief een aantal aanbevelingen.

Dank voor de vele inbreng!

De commissie heeft haar werk uitgevoerd met de inbreng vanuit vele gesprekken die zijn gevoerd met de volle breedte van de onderwijssector. Ook hebben door de commissie ingestelde panels van wetenschappers en van 'omdenkers' een belangrijke bijdrage geleverd. Dat geldt ook voor de ontwerpgroep. Deze is door de commissie gevraagd een ontwerp te maken voor de gemeenschappelijke kenmerken van het leraarsberoep, in lijn met het advies van de Onderwijsraad.

Namens mijn commissiegenoten dank ik de ontwerpgroep en beide panels, en verder allen die we gesproken hebben voor hun waardevolle bijdragen.

Uitkomsten in hoofdlijnen

Ik verwoord hier de hoofdlijnen van een bredere, samenhangende denklijn. Het bijgevoegde verslag gaat daar dieper op in.

- Vier bekwaamheidsgebieden bepalen de bevoegdheid tot lesgeven: de vakinhoud, de vakdidactiek, de ontwikkelingsfase van de leerling/student en de gemeenschappelijke kenmerken van het leraarschap. Om bevoegd te zijn als leraar dienen al deze gebieden op de hoogste opleidingsniveaus te worden afgerond: bachelor- of masterniveau. PhD mag natuurlijk ook. De invulling die de (aankomend) leraar geeft aan elk van de vier bekwaamheidsgebieden geeft de kleur, noem het specialisatie, aan zijn of haar leraarschap.

- Het idee van een eenmalige bevoegdheid als langere termijn perspectief. Over dit idee heeft de commissie geen overeenstemming kunnen bereiken.
Een leraar haalt eenmalig de bevoegdheid tot de uitoefening van het beroep, op de wijze zoals hierboven aangegeven in de vier bekwaamheidsgebieden. Verdere loopbaanontwikkeling betekent het verwerven van de daarvoor nodige aanvullende bekwaamheden, niet het geheel opnieuw halen van een bevoegdheid. Ook deze aanvullende bekwaamheden moeten worden behaald en aangetoond op bachelor- of masterniveau. Het idee van de eenmalige bevoegdheid moet zorgen voor ontschotting in de opleidingen en het leraarsberoep. En het moet bijdragen aan meer mobiliteit binnen en tussen onderwijssectoren. Het gaat uit van wat (aankomend) leraren al kennen en kunnen. De eenmalige bevoegdheid verklankt de gemeenschappelijkheid in het leraarschap.
Een deel van de commissie vindt het idee van de eenmalige bevoegdheid een wezenlijk deel van de denklijn dat verdere verkenning verdient. Daarbij moeten ook bezwaren en risico's, zoals borging van kwaliteit, aan bod komen. Een ander deel vindt juist de risico's en bezwaren van dit idee ten aanzien van de kwaliteit van leraren te groot. Verdere verkenning is voor dit deel dan ook prematuur.
- Ontwikkeling van de lerarenopleidingen, in lijn met het bestuursakkoord dat deze met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben gesloten. Centrale punten daarin zijn: flexibeler opleidingsroutes op maat voor de student, meer harmonisatie en samenwerking tussen lerarenopleidingen en de ambitie om meer academische leraren op te leiden. Deze ontwikkelingen, de vier bekwaamheidsgebieden en het idee van een eenmalige bevoegdheid versterken elkaar.
- De gemeenschappelijkheid in het leraarsberoep. De ontwerpgroep heeft de uiteindelijke uitwerking van het antwoord op de vraag wat iedere leraar gemeenschappelijk heeft, en welke eisen daarom aan iedere leraar gesteld zouden kunnen worden, eind december opgeleverd. Naast de aard van het werk van de leraar, het beroep van de leraar en wat centraal staat in de dagelijkse onderwijspraktijk, beschrijft dit bekwaamheidsgebied ook de professionele identiteit van de leraar en dat hij/zij deel uitmaakt van een onderwijsgemeenschap.
De commissie heeft de uitwerking van de ontwerpgroep niet meer kunnen bespreken. Afgezien daarvan is de uitwerking als een afgerond geheel te beschouwen, en kan het lerarenopleidingen en beroepsorganisaties inspireren in een vervolg op het werk van de commissie.
- In het beroepsonderwijs wordt het pedagogisch-didactisch getuigschrift (pdg) een maatwerkprogramma binnen de lerarenopleiding, waarin de bekwaamheidsgebieden vakdidactiek, ontwikkelingsfase en de gemeenschappelijke kenmerken een plek hebben. Samen met het al vereiste hbo- of wo-werk- en -denkniveau in het beroepsvak levert zo'n maatwerkprogramma de bevoegdheid op. Op alle vier de bekwaamheidsgebieden is dan immers sprake van bekwaamheid op ten minste bachelorniveau. Dit lost concrete knelpunten in het vmbo en mbo op. Daar ligt een drempel in de mobiliteit van leraren tussen mbo en vmbo en is de combinatie van het beroepsvak en het leraarschap zo belangrijk.
- Begeleiding van startende leraren is essentieel en noodzakelijk. Deze begeleiding leidt tot minder uitval en uitstroom van startende leraren en bevordert de professionele ontwikkeling van leraren.

Voorts heeft de commissie veel aandacht geschonken aan verdere samenwerking in de 'driehoek' van leraren, lerarenopleiders en scholen, aan bekwaamheidsonderhoud en aan beroepsgroepsvorming. Beroepsgroepsvorming geeft meer eigenaarschap aan leraren, is nodig om te komen tot beroepsstandaarden - professioneel en inhoudelijk - en geeft leraren een duidelijke stem.

Loonkloven tussen onderwijssectoren zijn mede vanuit loopbaanontwikkeling en mobiliteit onwenselijk.

Veel om op voort te bouwen

Het werk van de commissie heeft veel materiaal opgeleverd. De gesprekken met de sector gaven overwegend positieve reacties op de denklijn van de commissie en veelbelovende aanknopingspunten om daarmee verder te gaan. Mijn beeld is dat er veel momentum bestaat om verder aan de slag te gaan met de opleidingen en bevoegdheden van leraren, vanuit de ambities bij veel betrokkenen. Zo hebben lerarenopleidingen in het bestuursakkoord belangrijke ambities vastgelegd, met flexibilisering als leidend thema. Bij schoolbesturen staan goed strategisch HRM en personeelsbeleid, en daarmee de inzet van de juiste leraar op de juiste plek, hoog op de agenda. De toegang tot het leraarsberoep voor zijinstromers, waarbij veel meer gekeken wordt naar wat deze al aan kennis en kunde meebrengen, vraagt urgente actie. Leraren geven knelpunten in het bevoegdhedenstelsel aan, bijvoorbeeld in het beroepsonderwijs en in de overgangen tussen het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In de gesprekken met startende en aankomende leraren blijkt veel behoefte aan goede startbegeleiding en ruimte voor loopbaanontwikkeling. In de internet sessie met de sector blijkt twee derde van de deelnemers de eenmalige bevoegdheid een goed idee te vinden.

Daarnaast zijn er vragen of veranderingen in het bevoegdhedenstelsel hoe dan ook wel nodig zijn. Dit bleek eerder ook uit reacties op het advies van de Onderwijsraad. Er zijn zorgen dat aanpassingen in het bevoegdhedenstelsel er (nog) meer toe zullen leiden dat leraren worden ingezet om les te geven in waar zij onvoldoende bekwaam voor zijn, bijvoorbeeld onder druk van het lerarentekort. Verder wordt genoemd dat er nu grotere en urgentere kwesties zijn dan het bevoegdhedenstelsel.

Verder onder het motto "hoge lat, lagere drempels"

Gezien wat er is bereikt, waar de commissie wel overeenstemming over heeft, en de reacties in de gesprekken met de sector, ligt er een basis om op voort te bouwen. Niet alles hoeft tegelijkertijd en veel kan verder in gang worden gezet zonder dat leraren en scholen, die nu al zo veel op het bord hebben, nog meer opgescheept krijgen.

Essentieel voor het vervolg zijn goede samenspraak met de sector, verdere samenwerking in de 'driehoek' van leraren, lerarenopleidingen en scholen/schoolbesturen en regie op wat ter hand wordt genomen.

Het bestuursakkoord met de lerarenopleidingen ligt er, inclusief tijdspaden. Mijn aanbeveling is om bij de (verdere) uitvoering van dit akkoord de vier bekwaamheidsgebieden te betrekken. Dat betreft in het bijzonder de nieuwe gebieden 'ontwikkelingsfase' en de gemeenschappelijke kenmerken in het leraarsberoep. Voor de uitwerking van het

bekwaamheidsgebied van de gemeenschappelijke kenmerken bieden de bijgevoegde opbrengsten van de ontwerpgroep een goede basis.

Over de vier bekwaamheidsgebieden is de commissie het helemaal eens. De indeling van bekwaamheidsgebieden behoort tot de stelselverantwoordelijkheid van de minister van OCW. De door de commissie aangegeven gebieden kunnen nu verder worden uitgewerkt en daarna door de minister worden vastgesteld. Vervolgens vraagt de minister van OCW aan de beroepsgroep om voorstellen te doen voor de inhoud van de bekwaamheidsgebieden. Verder kan in gang worden gezet dat de pdg-route in het beroepsonderwijs een maatwerkprogramma wordt in de lerarenopleiding, met erkenning van onafhankelijk aangetoonde bekwaamheid op tenminste hbo-niveau in het beroepsvak(gebied). Zoals aangegeven, lost dit een concreet knelpunt in het beroepsonderwijs op.

Een belangrijk punt om op te pakken ligt op het terrein van de schoolbesturen. Dat betreft het daadwerkelijk handen en voeten geven aan strategisch HRM en personeelsbeleid, waarin leraren en leiding gezamenlijk vorm geven aan loopbaanontwikkeling en dat de juiste leraar op de juiste plek komt. Noodzakelijk element daarin is de begeleiding van startende leraren.

Het idee van de eenmalige bevoegdheid als lange termijn perspectief is een discussiepunt. Het gesprek hierover kan verder gevoerd worden in en met de sector. Dan zal blijken in hoeverre dit een wenselijk en haalbaar idee is, ook gezien de vragen en kanttekeningen die er zeker toe doen.

Tot slot

Het onderwijs heeft top-instromers nodig. Dat vraagt om een bevoegdhestelsel dat aantrekkelijke en flexibele loopbanen biedt voor leraren van het hoogste niveau. Daar horen net zo aantrekkelijke, flexibele en hoogwaardige lerarenopleidingen bij, die de student centraal stellen en waarderen wat die al kent en kan.

De commissie onderwijsbevoegdheden heeft haar werkzaamheden beëindigd. Gezien het grote belang van het onderwerp pleit ik voor een vervolg, met het oog op een perspectief voor de komende jaren.

Dit perspectief kan alleen vorm krijgen in nauwe samenwerking met leraren, lerarenopleiders en werkgevers.

Met vriendelijke groet,

Paul Zevenbergen
Voorzitter commissie onderwijsbevoegdheden